

ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ: ABD-İNGİLTERE-FRANSA-RUSYA-ÇİN

HASAN BASRİ YALÇIN

SETA Kitapları, İstanbul, 2017, 344 Sayfa. ISBN: 978-605-4023-96-7

İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler öğretim üyesi ve SETA Strateji Araştırmaları masası direktörü olan Hasan Basri Yalçın, uluslararası ilişkiler teorisi üzerine yaptığı orijinal çalışmalarının yanı sıra, strateji alanında da literatürdeki eksikleri tamamlayan eserler ortaya koymaya devam etmektedir. Ele alınan bu kitapta yazar, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin son iki ulusal güvenlik stratejisi belgelerini analiz etmektedir. Bu doğrultuda ABD'nin 2006 ve 2010'daki, İngiltere'nin 2008 ve 2010'daki, Fransa'nın 2008 ve 2013'deki, Rusya'nın 2000 ve 2009'daki, son olarak da Çin'in 2011 ve 2015'deki ulusal güvenlik belgeleri çalışmanın konuları haline getirilmiştir.

Yalçın çalışmasını giriş, güvenlik kavramsallaştırması, güvenlik tehdidi, güvenlik yöntemi ve sonuç olmak üzere beş ana bölümden oluşturmaktadır. Kitaptaki bu beş bölümde yazar, her devleti ayrı ana başlıklar altında incelemek yerine, tematik ayırım yoluna gitmiş ve her ana başlık altında da bahsi geçen devletlerin güvenlik belgelerine alt başlıklarda yer vermiştir. Her bölümün sonuna da bir değerlendirme kısmı eklemiştir.

Giriş bölümü yazarın kendini konumlandığı noktayı diğer bir deyişle analiz seviyesini ve kuramını belirttiği bölüm olmuştur. Buna göre Yalçın; devletler, uluslararası sistemdeki güç dağılımındaki konumlarına ve uluslararası sistemin şartlarına göre stratejilerini belirlediğini iddia etmektedir. Bu doğrultuda kendisinin sistemik bir analiz yaptığını anlamak mümkündür. Diğer taraftan, yazarın asıl iddiası ise “söz konusu bu beş devletin uluslararası siyasetin istikrarından yana olmalarına rağmen saldırgan yöntemler tercih ettikleri” olmuştur. Yine bu bölümde, ulusal güvenlik stratejisinin tanımlanmasına yer verilmiş ve bunun büyük strateji ile savunma stratejisinin arasında bir yerlere denk gelebileceği belirtilmiştir. Yazar çalışmasında kavramsal bir tasnife de gitmiş ve ulusal güvenlik belgelerinde karşılaşılabilecek yöntemleri savunmacı ve saldırgan yöntemler olarak iki gruba ayırmıştır.

Makale Atf Bilgisi: Yiğit, C. (2018). [Kitap İncelemesi Ulusal Güvenlik Stratejisi: ABD-İngiltere-Fransa-Rusya-Çin, Yazar: H. B. Yalçın]. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 433-438. doi: 10.31679/adamakademi.462742

Yazar ikinci bölümü ulusal güvenlik belgelerini düzenleyenlerin güvenliği nasıl kavramsallaştırdıklarına ayırmıştır. Bu bölümde ulusal güvenlik stratejilerinin güvenliğin kapsamını nasıl çizdiklerine (dar-geniş), biçimine (soyut-somut) hangi teorik yaklaşımla hazırlandığına (liberal-reel politik) ve stratejik zihniyetine yer verilmiştir.

ABD'nin 2006 belgesi; güvenliği dar ve somut bir şekilde kavramsallaştırmış ve ulusal güvenlik denince terörle mücadele meselesini anlamaktadır. Belgeye göre ABD kapalı toplumları açmak, ekonomik büyümeyi sağlamak, otoriter rejimleri demokratikleştirmek, uluslararası iş birliğini artırmak ve serbest ticareti yaygınlaştırmak istemektedir. Bu nedenle belge idealist bir yaklaşımla yazılmış ve yine belgede ABD uluslararası kuruluşları da bu davasına katmayı gaye edindiğinden yeni liberal bir teorik zihniyetle yazıldığı anlaşılmaktadır. Yazara göre belgede ABD'nin "üstünlükçü" anlayışı o kadar aşikârdır ki, ABD gerektiğinde geleneksel müttefikleriyle dahi ayrı düşmeyi göze alabilmektedir.

ABD 2010 güvenlik belgesinde ise güvenliği bu sefer genişçe kavramsallaştırmış fakat belgede güvenlik meselesi yine somut örneklerle değerlendirilmiştir. Buna göre güvenlik sadece askeri meseleler demek değildir. Ekonomik gelişmeler, liberal değerler, bilim-teknoloji, eğitim meselesi ve ABD vatandaşlarının her türlü ihtiyacı ulusal güvenlik tanımlamasına dâhil edilmiştir. Fakat güvenliğin her alanı somut isimlendirmelerle belirtilmiştir. 2006 belgesine nazaran bu belgede ise üstünlükçü stratejik hedefin terkedildiği anlaşılmaktadır. İzolasyoncu stratejik anlayışa sahip bu belgede ABD uluslararası siyasetteki konumunu muhafaza etmeyi hedeflemektedir.

Yalçın, İngiltere'nin 2008 ve 2010 belgelerinin hem geniş kapsamlı, hem de soyut bir kavramsallaştırmaya haiz olduğunu dile getirmekte. Çünkü klasik askeri meselelerin yanı sıra salgın hastalıklar, iklimsel değişiklikler, çevre koşulları, etnik mücadeleler gibi çok sayıda mesele güvenlik kavramına dâhil edilmiştir. Diğer taraftan 2008 belgesi İngiltere'nin sahip olduğu değerlere çokça atıfta bulunur. Bu değerleri önceleyen bir strateji sahip olan belge, aynı zamanda liberal teorik bir okumanın da ürünü olduğu yazar tarafından iddia edilmektedir. Ancak 2010 belgesinde ise keskin bir dönüş gözlemlenmektedir. Buna göre bu belge daha reel politik çerçeveye sahiptir ve stratejik olarak İngiltere'nin güvenliği ön plandadır.

Fransa'nın 2008 ve 2013 belgeleri İngiltere gibi hem geniş kapsamlı, hem de soyut kavramsallaştırmaya sahip olduğu yazar tarafından dile getirilmektedir. Fransa'nın 2008 belgesi müdahaleci bir stratejik zihniyete sahiptir. Bir

tarafından Fransa'yı önceleyen reel politik bir yaklaşıma sahip olan belge, diğer taraftan da AB ve NATO gibi kurumların Batı'nın korunması gereken değerleri olduğunu vurgulamaktadır. Bir başka deyişle 2008 belgesi, hem reel politik, hem de liberal bir anlayışla yazılmıştır. 2013 belgesinde ise bir önceki belgede sayılan kurumlar ve liberal değerler Fransa'nın yüce çıkarları için birer araç olarak değerlendirilmiştir.

Hasan Basri Yalçın, Rusya'nın 2000 ve 2009 belgelerini güvenliği kavramsallaştırırken birbirini takip eden ve aynı anlayışla yazılan belgeler olarak nitelendirmektedir. Buna göre her iki belgede de güvenlik denince kültürel meselelerden, bilim ve sanata, oradan nükleer silahlara ve dahi NATO'ya kadar genişçe bir alan anlaşılmaktadır. Böylelikle kavramsallaştırma hem geniş, hem de soyut bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Çünkü Rusya birçok tehditle karşı karşıyadır. Yazara göre güvenliğin bu kadar geniş tutulmasının ana sebebi devlet otoritesini güçlendirmektir.

Yazar, Çin'in 2011 ve 2015 belgelerinin her ikisinde de güvenliği, dar ve somut anlamda kavramsallaştırıldığını gözlemlemiştir. Buna göre güvenlik denince Çin büyük oranda askeri meseleleri anlamaktadır. Çin için her iki belgede de stratejik kapasite inşa etmek temel hedef olmuştur. Çünkü Çin gittikçe güçlendiğinin farkındadır ve eninde sonunda ABD ile bir mücadeleye gireceğini bilmektedir. Ancak böylesine bir mücadeleye yakın bir zamanda yakalanmaktan kaçınmak istediği belgelerden anlaşılmaktadır. Bu yüzden her iki belge de reel politik bir anlayışla yazıldığı söylenebilir.

İkinci bölümün sonunda Yalçın bazı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Buna göre en dikkat çekici olan genellikle ikinci belgeler birincilere nazaran daha reel politik bir uluslararası siyaset okumasıyla hazırlanmasıdır. Bu da bizlere bir bakıma uluslararası siyasetin sistemik açıdan bir değişime, dönüşüme gebe olduğunu gösterebilir.

Üçüncü bölümde yazar incelenen devletlerin güvenlik belgelerindeki tehdit tanımlamalarına yer vermiştir. Yalçın bu bölüme başlarken devletlerin en büyük tehdidi devlet dışı aktörlerden bekleyip beklemediğini tartışmayı hedeflediğini ifade eder.

ABD'nin 2006 belgesinde güvenliğini tehdit eden asıl mesele istikrar-sızlığın kaynağı olan küresel terör ve onun kaynakları olarak zikredilmiştir. ABD terörün kaynağını yine devletlerde aramaktadır. 2010'a gelindiğinde ise ABD geçiş sürecini bir tehdit olarak görmektedir. Artık ABD gücünü bütün küreye yayamamaktadır. Çeşitli bölgelerde rakipleri teker teker ortaya

çıkmaktadır. Eğer ABD maliyetli maceralara devam ederse koltuğu sarsılacaktır. 2010 belgesinin bu vurgusu ABD'nin 2006 belgesine kıyasla klasik güç ilişkilerine göre hareket etmeye başladığını göstermektedir.

İngiltere'nin 2008 belgesinde güvenlik tehdidi muğlak olarak belirtilmiştir. Kitle imha silahlarından, terörizme, oradan doğal afetlere kadar hemen hemen her şey tehdit kategorisine eklenmiştir. 2010 belgesinde ise yine tehdit tanımlaması geniş yapılmış olmasına rağmen bir kategoriye sahiptir ve İngiltere'nin öncelikli olarak hangi tür tehditlere dikkat etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Buna göre öncelikli olarak İngiltere'yi tehdit eden faktörler uluslararası terörizm, siber saldırılar, doğal afetler ve uluslararası askeri krizlerdir.

Yazar Fransa'nın 2008 belgesinde tehdit ile hedefi, hedef ile de aracı karıştırdığını iddia etmektedir. Buna göre Fransa etki alanındaki bölgelerdeki istikrarsızlıkları sonlandırması gerektiğini bir tehdit olarak ortaya koymuştur. Oysaki bu anlayış Fransa'nın hedefi olmalıdır. Öte yandan AB, NATO veya BM'de daha aktif olmak hedefi değil, tersine Fransa'nın güvenliği adına kullanacağı araçlardır. Ezcümle, 2008 belgesinde Fransa'nın ulusal güvenliğini tehdit eden olaylar-olgular nedir sorusuna cevap bulunmamaktadır. 2013 belgesi de bundan farklı değildir. Bunun yerine Fransa'nın stratejik önceliklerine genişçe yer verilir.

2000 belgesinde Rusya için tehditler altı alanda sınıflandırılmıştır. Bunlar: iç siyasi alan, uluslararası alan, askeri alan, enformasyon alanı, sınır alanı ve çevre alanı. 2009 belgesinde ise daha çok istikrarsızlığa vurgu yapılmaktadır. Buna göre Rusya büyümekte olan bir devlettir ve şu an ki istikrar döneminden faydalanmaktadır. Rusya ekonomik rekabetçiliğini artırmalı, iç politikasında bir istikrarsızlığa mahal vermemeli ve bunların sayesinde de bir dünya gücüne dönüşmelidir.

Yazara göre Çin'in 2011 ve 2015 belgelerindeki tehdit tanımlamaları neredeyse birbirinin kopyası olarak görülebilir. Artık Çin büyümekte olan bir devlettir ve uluslararası güç dengesi Çin'in lehine gelişmektedir. İlk belgede Çin'in büyümesinin diğer aktörleri harekete geçireceğini ve Çin'in dengelenmeye çalışılacağı ihtimali bir tehdit olarak tanımlanırken, ikincisinde doğrudan isim verilerek ABD'nin hegemonyacı anlayışı Çin'i hedef alması korkusu tehdit olarak belirtilmiştir.

Bu bölümün sonuç değerlendirmesinde Yalçın, devletler tarafından asıl tehdidin uluslararası istikrarsızlık olduğu kanısına varmıştır. Güçlenmekte olan devletler bile henüz bir sistem değişikliğine hazır olmadıklarından şu

an ki düzenin devamını savunmaktadırlar. Hazırlıksız yakalanan aktörlerin olduğu bir sistem kargaşaya yol açabilecektir.

Dördüncü bölümde yazar devletlerin ulusal güvenliklerinde hangi yöntemi izlediklerini değerlendirmiştir. Kitapta en geniş yer tutan bölüm de bu bölüm olmuştur. Önce söz konusu beş devletin izlediği yöntemlerin hepsinin saldırgan yöntemler olduğunu iddia eder. Yazar bunun sebebini de uluslararası siyasetteki güç dağılımında aramaktadır. Ardından bu bölümde güvenlik yöntemlerini savunmacı ve saldırgan olmak üzere iki gruba ayırır. Birçok uluslararası ilişkiler kavramının tanımlanmasında yapıldığı ve pratikte de örneklerine yer verilen bu bölümde; yazara göre, devletlerin amacı güvenliklerini sağlamaktır ama bu yolda kullandıkları yöntemler farklılık arz edebilir.

Bu doğrultuda ABD'nin Bush dönemindeki önleyici stratejisi saldırgan bir yöntemdir. Tehdit yerinde bertaraf edilmek istenmektedir. Obama döneminde ise mevzilenme stratejisi tercih edilmiş ve tehdidi bertaraf etme veya dengeleme görevi başkalarının omuzlarına yüklenme yöntemi tercih edilmiştir. Böylelikle diğer devletler güç ve enerji sarf ederken ABD kendisini toparlayacaktır. Yazara göre Obama'nın yöntemi Bush'unkinden bile daha saldırgan bir yöntemdir. Çünkü diğer aktörleri de zayıflatmayı amaçlamaktadır.

İngiltere 2008 belgesinde ortaya koyduğu bütün tehditleri saldırgan bir şekilde bertaraf etmeyi amaçladığı dile getirilmektedir. Buna göre İngiltere'nin güvenliğini tehdit eden terörizm, kitle imha silahları, ulus aşırı suç örgütleri, küresel istikrarsızlık ve çatışma, sivil aciliyetler, devlet destekli terör ve güvensizliğin diğer kökenleri için İngiltere, erken harekete geçip önleyici davranmak durumundadır. 2010 belgesinde ise Yalçın, İngiltere'nin yine önleyici strateji veya davranışla devletin güvenliğini sağlayacağı yorumunu çıkarmıştır.

Yazar Fransa'nın 2008 ve 2013 belgelerinde ortaya koyduğu yöntemlerin birbirinin aynısı olduğu tespitinde bulunmuştur. Buna göre her iki belgede de Fransa kendi güvenliğini sağlamak adına; bilgi toplama ve bu doğrultuda öngöründe bulunma, caydırıcılık, korunma, önleme ve müdahale olmak üzere beş yöntem belirlediğine değinilir. Belgelerde yazarın dikkatini çeken önemli bir husus da 2008 belgesinde AB ve NATO'ya eşit miktarda önem atfedilirken, 2013 belgesinde NATO'nun daha ağırlık kazanmaya başlamasıdır. Bu da artık güvenlik meselelerinin ekonomik kaygıların önüne geçtiği bir döneme girildiğinin göstergesi olarak düşünülebilir.

Fransa'nın ulusal güvenlik belgeleri gibi, Rusya'nın 2000 ve 2009 belgeleri de birbirini tamamlayan nitelikte olduğu vurgusu yapılmaktadır. Buna göre Rusya kendi güvenliğini sağlamak için iki ana yöntem belirlemiştir. Bunlar kapasite inşası ve merkezileşmedir. Belgelerde belirtilen bu iki ana yöntemin altında 2000 belgesinde bir yer on iki, diğer yerde on olmak üzere toplamda yirmi iki ve 2009 belgesinde de dokuz ayrı yöntemden bahsedilmektedir. Yalçın bunların yöntemden çok birer hedef olduğunu hatta ve hatta birer temenni olduğunu iddia etmektedir.

Çin'in 2011 ve 2015 yıllarındaki belgelerinin her ikisinde de Çin'in kendi yükselişinin farkında olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu yükselişe birileri dur demeden önce, diğer bir deyişle bu yükselişi güvenlik altına almak için önünde üç yol olduğu belgelerde belirtilmiştir. Bunlar kapasite inşası, aktif savunma ve ordunun modernizasyonudur. Bu yöntemlerin hepsi de askeri meselelerle doğrudan yahut dolaylı yoldan bağlantılıdır.

Kitabın beşinci bölümü sonuç ve değerlendirmeye ayrılmıştır. Yazar bu çalışmasında beş sonuca ulaşmıştır. Birincisi, fonksiyon olarak birbirinin aynısı olan aktörler yine birbirine benzer tepkiler ve stratejiler üretmektedir. İkincisi, bu tarz karşılaştırmalı bir çalışma alanında nadir görülen bir çalışmadır. Üçüncüsü, belgelerde liberal değerlere dayanan değerlendirmelerden, reel politik değerlendirmelere doğru bir kaymanın rastlandığıdır. Dördüncüsü, incelenen aktörlerin hepsinin ortak kaygısı uluslararası siyasetin istikrarsızlığıdır. Beşincisi ise istikrarsızlığı tehdit gören aktörlerin bu durumla saldırgan tavır takınarak baş etmeyi düşündükleridir. Yazar son olarak, bu belgelerin Türkiye için de bir örnek teşkil ettiğini ve benzer çalışmaların çeşitli mercilerle beraber yapılarak kamuoyuyla paylaşılabilceği önerisinde bulunarak çalışmasını noktalamaktadır.

Bu kitabı ele alan okuyucuların dikkat etmesi gereken en önemli husus yazarın Yapısal Realist bir çerçevede konuyu değerlendirdiğini bilmesidir. Yazarın kendi argümanı olan "otonomi mücadelesi" anlayışının izlerine de rastlamak mümkündür. Teorik çerçevesi Yapısalcı olduğundan birçok Yapısal Realist teorisyene de atıflarda bulunulmuştur. Bununla da yetinilmeyen çalışmada Realist paradigmanın diğer teorisyenlerine ve hatta hegemonik istikrar teorisyenlerine yapılan atıflarla da karşılaşabilmekteyiz. Sonuç olarak ele alınan bu çalışmanın teoriyle pratiği; Türkiye'de ortaya konulan eserlerin aksine, önemli ölçüde harmanlamayı başarmış, değerli bir eser olduğunu yazara hakkını teslim ederek ifade etmek yerinde olacaktır.

Hazırlayan: Celil YİĞİT¹

¹ Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, celil_y@hotmail.com